

2003

Het spel

Het spel is een intrigerend en hardnekkig verschijnsel. Het heeft altijd al bestaan en het zal altijd blijven bestaan. Spelen is nauw verwant aan geven – nog zo'n oeroud fenomeen. Als drijfveer toont spelen een minachting voor resultaten. Want de speler wil in eerste instantie spelen. De enige beloning die de speler krijgt is de ervaring van het spel zelf. Vandaar dat Huizinga de mens ooit typeerde als de 'Homo Ludens', de spelende mens. Spelen zit ons in de genen – spelen is kinderspel.

Veel spelen zijn een spelletje, dat wil zeggen, ze kennen een grote variatie aan spelregels die ervoor moeten zorgen dat er wat te spelen valt. Etymologisch gezien, zijn spelregels enkele lijnen die met een liniaal worden getrokken. Binnen die lijnen maken we vervolgens afspraken over hoe het spel gespeeld moet worden en hup, het spel kan beginnen. Veel sporten en spelen ontlenen hun bestaansrecht juist aan die lijnen, aan die spelregels. Maar er zijn meer spelen: praten, zingen, musiceren, kunst, seks, dansen, reizen, koken...deze activiteiten worden niet door strikte spelregels bepaald, maar toch verdienen ze het predikaat 'spel'.

Een spel is altijd een activiteit waarvoor je vrijwillig kiest. Niemand wordt tot flipperen, korfballen of hinkelen gedwongen. Spel, zo leren we uit de wereldgeschiedenis, staat regelrecht tegenover werk. Werk wordt doorgaans gedefinieerd als het uitvoeren van verplichte activiteiten, waarvoor er beloningen – een salaris – en sancties –zoals ontslag – bestaan.

De 19de eeuwse utopist Charles Fourier droomde dan ook van een wereld, die niet zou

worden gebouwd op werk, maar op 'spel'. Zou het mogelijk zijn, dacht hij, een samenleving te ontwerpen waarin mensen die dingen doen die ze juist leuk vinden om te doen? Een aantrekkelijk idee. Maar zoals u weet is er van die wereld niet veel terecht gekomen.

Alhoewel? Jagers & verzamelaars beroepen zich al eeuwen op het spel, op hun wil juist dat voort te brengen waaraan ze zelf plezier beleven. 'Waarom zou ik plantjes zaaien en landbouw bedrijven als ik ongebreideld noten kan eten?', zei een !Kung-bosjesman ooit tegen een antropoloog. Ook de kunstenaar en de topsporter laten als hedendaagse jagers & verzamelaars zien dat je spelend in je levensonderhoud kan voorzien.

Maar ook in brede, maatschappelijke zin groeit het verlangen naar spel. Jaarlijks verschijnen er duizenden nieuwe spelletjes en speeltjes met eigen spelregels op de markt. Het produceren van spelletjes en spelen is werk geworden, maar werk is nog steeds geen spel. In een mondiale beeldcultuur waarin reclame, entertainment en andere verlokkingen ons leven van alledag domineren, lijkt je even alledaagse schoolklas of werkvloer eerder op een mensonterend strafkamp, dan op een plek voor speelse zelfverwerkelijking. Werk is nu eenmaal geen kinderspel.

Hoe dominanter de aanwezigheid van werk, hoe groter ons verlangen naar het spel.
De oude Romeinen wisten het al: politiek is het organiseren van brood & spelen.
Tjonge, het valt niet mee om een 'Homo Ludens' te zijn.